VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Lausunto

2.6.2025

EU/549/2025
EU/549/2025-SM-5

Jakelussa mainituille

Sisäministeriön lausunto suurelle valiokunnalle komission tiedonannosta EU:n varautumisunionistrategia

Suuri valiokunta on pyytänyt sisäministeriön lausuntoa E-kirjeestä, joka koskee komission tiedonantoa EU:n varautumisunionistrategiasta.

Yleisesti:

Sisäministeriö tukee EU:n varautumisunionistrategiaa. Mikäli kaikki strategian toimenpiteet toteutettaisiin, olisi Eurooppa merkittävästi paremmin varautunut häiriö- ja kriisitilanteisiin. Tällä olisi myönteinen vaikutus myös Suomen varautumiseen ja turvallisuuteen. Strategian laajan kokonaisuuden toimeenpano edellyttää ohjausta ja seurantaa, myös Eurooppa-neuvoston tasolla. On kuitenkin tärkeää korostaa, että jokaisen jäsenvaltion tulisi lähtökohtaisesti vastata omasta varautumisestaan ja siihen liittyvästä lainsäädännöstä. Erityisesti kansalliseen turvallisuuteen liittyvän varautumislainsäädännön on ensisijaisesti jäsenvaltion omassa päätäntävallassa.

Turvallisuustilanteesta johtuen toimeenpanossa on hyvä edetä nopeasti konkreettiselle tasolle. Jatkotyössä tulee huomioida Ukrainan tilanteesta saadut opit. Sisäministeriö katsoo, että jatkotyössä tulisi erityisesti edistää siviiliväestön suojaamiseen liittyviä kokonaisuuksia.

Strategian poikkileikkaavana teemana on varautumisen tuominen EU:n asialistan keskiöön, ja erityisesti jäsenmaiden väestön ja koko yhteiskunnan turvallisuuden ja elintärkeiden toimintojen takaaminen uudessa uhkaympäristössä. Suomen kannalta laaja jaettu ymmärrys erilaisista uhista on keskeistä, mikä strategiassa on myös nähtävissä.

EU-tasolla kokonaisturvallisuutta edistäviä toimia kartoitetaan kuluvan vuoden aikana eteenpäin mm. varautumisunionistrategian, sisäisen turvallisuuden strategian ja Euroopan puolustuksen tulevaisuudesta valkoisen kirjan kautta. EU on nyt turvallisuusorientoituneempi.

Valtionneuvoston kannasta

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Valtioneuvosto PL 23 00023 Valtioneuvosto	Snellmaninkatu 1 A Helsinki	0295 16001 +358 295 16001		

Valtioneuvoston E-selvityksessä on laajasti selostettu valtioneuvoston kantoja EU-varautumisunionistrategiasta. Sisäministeriö yhtyy valtioneuvoston näkemykseen.

Sisäministeriön näkökulmasta seuraavat kokonaisuudet valtionneuvoston kannasta ovat keskeisiä.

1. **Ennakointi**

Kokonaisvaltainen uhka- ja riskiarvio

Sisäministeriö suhtautuu myönteisesti E-kirjelmän mukaisesti kokonaisvaltaisen uhka- ja riskiarvion laatimiseen EU-tasolla säännöllisesti. Olemassa olevia riskiarvioita ja tiedustelutietoa tulee pystyä hyödyntämään paremmin. Uhka- ja riskiarvion tulee olla lähestymistavaltaan laaja ja kattaa sekä turvallisuusnäkökohdat että luonnon ja ihmisen aiheuttamat katastrofit ja niiden tulee tukea toimivaltaisten viranomaisten toimintaa.

Sisäministeriö pitää tärkeänä, että riskeihin ja uhkiin liittyvissä jäsenmaiden raportointivaatimuksissa vältetään päällekkäisyyksiä. Raportoinnin EU:lle tulee tuoda lisäarvoa jäsenvaltioille.

Strategiasta ei käy selkeästi ilmi, tullaanko kokonaisvaltaista uhka- ja riskiarvioita tekemään säännöllisesti ja millä aikavälillä.

EU:n yhtenäisen tiedustelun analysointikyvyn (SIACin) vahvistaminen

Sisäministeriö tukee E-kirjelmän mukaista näkemystä SIAC:in toiminnan vahvistamisesta ja jäsenmaiden tuottaman tiedustelutiedon hyödyntämisestä olennaisena osana uhka- ja riskiarvioita. E-kirjelmän mukaisesti sisäministeriö korostaa sitä, että jäsenmaiden tiedustelu ja ohjaus tulee olla jäsenmaiden päätäntävallassa. Sisäministeriö tukee myös sitä, että SIAC:n tuottamia analyysejä käytetään jatkossa EU-tason yhteisen tilannekuvan luomiseen, jotta ne voivat toimia yhteisen ulko- ja turvallisuus- ja puolustuspoliittisen päätöksenteon tukena.

Sisäministeriön näkemyksen mukaan Euroopan hätäavun koordinaatiokeskuksen ERCC:n vahvistaminen poikkisektoraalisten katsausten, analyysien ja skenaarioiden tuottamiseen edellyttää nykyisen ERCC:n osaamispohjan laajentamista ja resursointia.

2. **Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen häiriönsietokyky**

Yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja koskeva kokonaisuus on vielä epäselvä ja sen käytännön vaikutuksista tarvitaan lisätietoja. On kuitenkin tärkeää, että jäsenvaltioiden toisistaan poikkeavat olosuhteet ja kansalliset järjestelyt otetaan tässä kokonaisuudessa huomioon. Strategian viittaukseen EU:n valmiuslaista ja sen keinoista, tulee E-kirjeen mukaisesti saada tarkempaa tietoa kantojen muodostamiseksi.

Sisäministeriö suhtautuu E-kirjelmän mukaisesti myönteisesti varautumisen minimivaatimusten määrittelemiseen. EU:n ja jäsenvaltioiden varautumisen tason arvioimiseksi olisi hyvä kehittää yhteinen terminologia, metodologia ja indikaattoreita. Jatkotyössä on tärkeää huomioida Naton resilienssin perusvaatimukset, jotka tukevan Naton kolmen ydintehtävän toteuttamista. EU:n toimiala on Naton tehtävää laajempi.

Komission ehdottamia elintärkeitä toimintoja ja niihin liittyviä keskeisiä sektoreita tulee E-kirjeen mukaisesti vielä tarkastella. Sisäministeriön näkemyksen mukaan kyky suojata siviiliväestöä erilaisissa kriiseissä tulisi huomioida selkeämmin osana elintärkeitä toimintoja ja varautumiselle määritettäviä minimivaatimuksia. CER-direktiivin toimeenpano on keskeinen osa elintärkeiden toimintojen kriisinkestävyyden vahvistamista. CER-direktiivin tavoitteet liittyvät kriittisten toimijoiden kriisinkestävyystoimien parantamiseen ja toimenpiteet ovat etupainotteisia tapahtumien estämiseksi tai tapahtumien seurausten lieventämiseksi.

Yhteiskunnan kriittisten toimintojen turvaaminen on keskeinen osa resilienssin rakentamista erilaisten uhkien, mukaan lukien hybridiuhkien torjumiseksi koko unionin laajuisesti. E-kirjeen mukaisesti on tärkeää, että EU vahvistaa kriittisen infrastruktuurin suojaamista ja korjauskykyä.

EU:n pelastuspalvelumekanismin uudistaminen

Pelastuspalvelumekanismilla (UCPM) ja eurooppalaisen hätäavun koordinaatiokeskus ERCC:llä on keskeinen ja vakiintunut rooli. Sisäministeriö korostaa E-kirjelmän kannanmukaisesta, että UCPM:n nykyistä oikeudellista kehystä tulisi tarkastella vastaamaan paremmin turvallisuusympäristön muutosta. Uudistamisessa tulee huomioida mekanismin käytöstä jo kertynyt osaaminen sekä varmistaa, ettei nykyisen mekanismin toiminta uudistuksen myötä heikenny. Mekanismin yhteyttä yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin on myös syytä jatkotyössä vielä tarkentaa.

Sisäministeriö pitää tärkeänä, että tuleva lainsäädäntö saadaan paremmin vastamaan nykyistä toimintaa, joka erityisesti vuosia kestäneen Ukrainan avustusoperaation myötä ovat laajentunet huomattavasti mekanismin alkuperäisestä soveltamisalasta ja tarkoituksesta.

Varmuusvarastointistrategia

Sisäministeriö tukee E-kirjelmän mukaisesti sitä, että varmuusvarastointistrategiassa tulee huomioida nykyiset pelastuspalvelumekanismin yhteydessä olevat EU-tason rescEU-varmuusvarastot ja niiden kokemukset ja osaaminen.

3. Väestön varautuminen

Sisäministeriö tukee varautumisunionistrategian tavoitetta koko yhteiskunnan kriisitietoisuuden, omatoimisen varautumisen ja kriisinkestävyyden parantamisesta.

On hyvä, että väestön varoittamiseen liittyviä toimia kehitetään EU-tasolla. EU:n laajuisen varoittamisen kehittämisen rinnalla on keskeistä huomioida myös kansallisten järjestelmien kehittäminen ja EU:n mahdollinen tuki tälle työlle. Varoitusjärjestelmien parantamisen osalta on keskeistä jatkaa myös EU:n avaruusohjelman tarjoamien satelliittipalveluiden (ml. Galileo) kehittämistä ja operationalisointia. Väestön varoittamiseen liittyvissä toimissa tulee huomioida varoittaminen ja tiedottaminen myös poikkeusoloissa.

Omatoiminen varautuminen

72 h varautumissuosituksen osalta sisäministeriö katsoo E-kirjelmän mukaisesti, että jatkotyössä on tärkeää varmistaa, että EU-tason toimet aidosti tukevat kansallisia ponnisteluja, sillä jäsenmaat lähtevät kansalaisten tietoisuuden osalta hyvin erilaisista lähtökohdista. Suomessa on jo viranomaisten ja järjestöjen 72 tunnin varautumissuositus kotitalouksille.

4. Siviili- ja sotilasviranomaisten yhteistyö, ml. EU-Nato-yhteistyö

Sisäministeriö tukee E-kirjelmän näkemystä siitä, että EU-Nato-yhteistyötä tulee syventää kokonaisvaltaisesti ja edistää entisestään, ml. poliittisen tason dialogi. EU:n ja Naton yhteistyön rakenteita on syytä kehittää siten, että yhteistyötä voidaan syventää toisiaan täydentävästi. EU:n ja Naton yhteistyön syventäminen myös hybridivasteen konkreettisessa kehittämisessä on tärkeää. Sisäministeriö suhtautuu myönteisesti Niinistön raportissa esitettyyn mahdollisuuteen vakavimmissa kriiseissä vahvistaa EU:n ja Naton yhteistoimintaa ja tiedonvaihtoa. Käytännön yhteistyön edistäminen, esimerkiksi harjoitustoiminnassa, on myös kannatettavaa.

Siviili-sotilasyhteistyön vahvistaminen ja lisääminen kaikilla tasoilla on tärkeää. Strategian ehdottamista järjestelyistä tarvitaan kuitenkin vielä lisätietoja.

Sotilaallinen varautuminen, väestönsuojelu ja suojelu laajemmin perustuvat osittain samoihin uhkaskenaarioihin. Sisäministeriö korostaa tässä yhteydessä siviiliväestön suojaamiseen liittyviä toimia.

Sisäministeriö tukee näkemystä siitä, että kaksikäyttöelementtien ja -tuotteiden aiempaa parempaa hyödyntämistä tulee tarkastella laaja-alaisesti eri sektoreilla ja huomioida myös mahdollisten uusien EU-tason kapasiteettien kehittämistyössä soveltuvin osin.

Sisäministeriö suhtautuu myönteisesti strategiassa mainittuun tavoitteeseen parantaa (operationalize) yhteisvastuu- (SEUT 222 artikla) ja avunantolausekkeiden (SEU 42.7 artiklan 7 kohta täytäntöönpanojärjestelyjä.

5. Kriisinhallintatoimien koordinointi

Sisäministeriö kannattaa E-kirjelmän mukaisesti strategian ehdotusta Euroopan kriisikoordinaatiokeskuksen ERCC:n muuttamisesta kokonaisvaltaiseksi keskukseksi edellyttäen, että sen nykyisiä toimintoja ja palveluja ei heikennetä ja kehittämiseksi varataan riittävän laaja-alainen asiantuntijuus ja resursointi.

Sisäministeriön näkökulmasta on tärkeää korostaa, että uudistuksessa luodaan edellytykset luottamukselliselle tiedonvaihdolle.

Sisäministeriö tukee strategian kirjauksia olemassa olevien rescEU-kapasiteettien ylläpidon ja mahdollisen laajentamisen varmistamisesta. Yhteisten varmuusvarastojen ja suorituskykyjen ulottamista uusille osa-alueille tulee tarkastella strategisesti ja EU-lisäarvon pohjalta, esimerkiksi liittyen ympäristövahinkojen- ja öljyntorjuntaan, merikaapeleiden korjaukseen ja siviiliviranomaisten poikkeusolojen materiaaliseen varautumiseen.

6. Taloudelliset vaikutukset

Varautuminen on EU:ssa uusi horisontaalinen ja kehittyvä politiikka-ala. Varautumisunionin tarkoituksena on tukea jäsenvaltioita täydentämällä kansallisia toimia ja parantamalla koordinointia ja tehokkuutta. Jäsenmailla on ensisijainen toimivalta ja vastuu varautumisessa. Tiedonannolla ei ole suoria taloudellisia vaikutuksia. Taloudelliset vaikutukset riippuvat mahdollisista tulevista ehdotuksista. Strategian toimeenpanon seurantaan, aikatauluun ja taloudellisiin vaikutuksiin erityisesti toimintasuunnitelman osalta toivotaan tarkennuksia.

Varautumisunionistrategian kokonaisuudet ja toimeenpano linkittyvät mahdollisesti tulevaan monivuotiseen rahoituskehyskauteen (MFF). Sisäministeriö katsoo E-kirjelmän E 31/2024 vp mukaisesti, että puolustuksen (ml. sotilaallinen liikkuvuus), kriisivarautumisen ja rajaturvallisuuden rahoituksen osuutta tulee kasvattaa huomattavasti nykyisestä suhteellisesti vähäisestä määrästä. Sisäministeriö korostaa nykyisen rescEU-tyyppisen välineen merkitystä ja jatkuvuuden turvaamista. Varautumisen osalta sisäministeriö katsoo E-kirjelmän E 31/2024 vp mukaisesti, että EU-rahoitusta tulisi olla mahdollista kohdentaa jäsenvaltioiden varautumistoimiin nykyistä laajemmin huomioiden kuitenkin jäsenvaltioiden ensisijainen toimivalta asiassa.

Pelastustoimen yksikön johtaja Pauliina Eskola

Neuvotteleva virkamies Wivi-Ann Wagello-Sjölund

Liitteet

Jakelu Eduskunnan suuri valiokunta

Tiedoksi Eduskunta, valiokuntaneuvos Kirsi Pimiä
SM SMI Mari Rantanen
SM KP Matti Sarasmaa
SM Timo Kerttula
SM Veera Parko
SM Kimmo Kohvakka
SM Pauliina Eskola
SM Jaana Söderman
SM Tiina Landström
SM KVY